

ТЕМА: АУДИТ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ, ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1. Мета, завдання, предмет, джерела аудиту установчих документів, облікової політики та власного капіталу.
2. Нормативне забезпечення аудиту установчих документів, облікової політики та власного капіталу.
3. Методика аудиту установчих документів, облікової політики та власного капіталу.

***1. Мета, завдання, предмет,
джерела аудиту установчих
документів, облікової
політики та власного
капіталу***

Власний капітал – це загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності й використовуються ним для формування його активів.

До власного капіталу належить:
зареєстрований капітал, пайовий капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал.

Зміст складових власного капіталу

№ з/п	Елементи власного капіталу	Зміст
1	Зареєстрований капітал	Зареєстрована вартість простих і привілейованих акцій акціонерних товариств і сума оголошеного статутного капіталу для інших підприємств зафіксовані в статутних документах
2	Пайовий капітал	Сума пайових внесків фізичних і юридичних осіб, якщо це передбачено статутними документами
3	Капітал у дооцінках	Сума дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів
4	Додатковий капітал	Емісійний дохід (сума, на яку вартість продажу акцій власної емісії перевищує їхню номінальну вартість), вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу та інші складові додаткового капіталу
5	Резервний капітал	Сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.
6	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Відображається або сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.
7	Неоплачений капітал	Сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Ця сума наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.
8	Вилучений капітал	Фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу.

Джерелами інформації (і одночасно об'єктом дослідження) є насамперед установчі документи: статут (якщо засновник - одна особа) або статут і установчий (засновницький) договір у випадку, коли засновників більше двох, а також відповідні законодавчо-нормативні акти, патенти, ліцензії, звітні форми тощо.

Метою аудиту установчих документів є встановлення відповідності правових основ функціонування підприємства, зазначених у Статуті та інших документах, законодавчо-нормативним актам, що регулюють створення та господарсько-фінансову діяльність підприємства.

Завдання цього аудиту полягають в тому, що аудитор повинен так спланувати і провести перевірку, щоби забезпечити обґрунтовану впевненість у тому, що:

- підприємство зареєстроване згідно з чинним законодавством;
- установчі документи складені відповідно до чинного законодавства і в них відображений потенціал всебічного розвитку підприємства згідно з предметом і цілями діяльності;
- діяльність підприємства здійснюється за вимогами установчих документів і не суперечить чинним законодавчо-нормативним актам;
- в діяльності підприємства відсутні такі види діяльності, які б наносили йому та навколишньому середовищу значну шкоду;
- статутний капітал підприємства сформований відповідно до чинного законодавства.

Для виконання поставлених вище завдань, на нашу думку, аудитору слід застосовувати такі **методичні прийоми**, як: документальні (дослідження документів, прийоми нормативно-правового регулювання), розрахунково-аналітичні та узагальнення і реалізації результатів аудиту. Кожний методичний прийом, своєю чергою, ґрунтується на певних **аудиторських процедурах**, які представляють систему методичних дій аудитора на об'єкт дослідження. В цьому випадку як процедури, які відповідають обраним методичним прийомам аудиту, доцільно застосовувати нормативно-правові, лічильно-обчислювальні, логічні, опитування, порівняльно-зіставні та узагальнення.

- **Мета** аудиту облікової політики підприємства - це встановлення її відповідності чинним нормативним та законодавчим датам, а також характеру і масштабу діяльності підприємства.
- **Джерелами інформації** і одночасно **об'єктом** є всі внутрішньофірмові документи, що охоплюють питання організації і ведення бухгалтерського обліку на підприємстві.

Завдання аудиту облікової політики:

- встановити наявність наказу (розпорядження) керівника про прийняття облікової політики на підприємстві;
- визначити відповідність прийнятої облікової політики вимогам законодавства та П(С)БО;
- вивчити порядок дотримання під час розроблення Наказу про облікову політику припущень і вимог, встановлених нормативними документами;
- дослідити повноту розкриття вибраних при формуванні облікової політики способів ведення бухгалтерського обліку, що істотно впливають на оцінку і прийняття рішень користувачами бухгалтерської звітності;
- перевірити наявність посадових інструкцій, наявність та ефективність затвердженої системи документообігу, вибір форми ведення бухгалтерського обліку, встановлений порядок проведення інвентаризації майна та зобов'язань, затверджений робочий план рахунків бухгалтерського обліку;
- проаналізувати та оцінити загальні та конкретні елементи облікової політики.

Метою аудиту власного капіталу є :

встановлення достовірності первинних даних щодо його формування та використання, повноти і своєчасності відображення інформації у зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку власного капіталу відповідно до установчих документів та облікової політики, достовірності відображення у звітності підприємства.

Основними завданнями аудиту власного капіталу є:

- перевірка достовірності відображення показників щодо власного капіталу, встановлення законності й правильності їх формування;
- установлення повноти формування статутного (пайового) капіталу, відповідності фактичних внесків учасників умовам установчих документів, дотримання засновниками термінів внесення часток до статутного (пайового) капіталу;
- перевірка стабільності величини статутного капіталу, його відповідності розміру, визначеному установчими документами;
- перевірка достовірності формування і використання додаткового капіталу;
- перевірка достовірності формування і використання резервного капіталу;
- перевірка достовірності формування і використання прибутку (списання) збитку.

Предметом аудиту операцій з власним капіталом є процеси та господарські операції, пов'язані з формуванням різних видів власного капіталу, а також відносини, що виникають при цьому між підприємством та його власником і працівниками.

Джерелами інформації для аудиту операцій із власним капіталом є:

- наказ про облікову політику підприємства;
- документи, що підтверджують право власності на майно і кошти, що становлять внесок до зареєстрованого капіталу: свідоцтво про право власності на нерухомість, земельні ділянки, транспортні засоби, інтелектуальну власність тощо;
- організаційні документи: свідоцтво про державну реєстрацію; накази та розпорядження; протоколи про результати закритого перепису, про підсумки торгів, зборів засновників або акціонерів; довідки про взяття на облік у податковому органі, про реєстрацію в органах статистики та відповідних відділеннях позабюджетних фондів; ліцензії на види діяльності, що підлягають ліцензуванню згідно з законодавством; патент для суб'єктів малого підприємництва; протоколи зборів засновників, акціонерів; реєстр акціонерів для акціонерних товариств; накази, розпорядження та внутрішні положення;
- первинні документи з обліку зареєстрованого капіталу: статут, установчий договір, накази, довідки та розрахунки бухгалтерії тощо; виписки банку, прибуткові касові ордери, акти оприбуткування майна, поданого як внесок у статутний капітал;
- облікові реєстри, що використовуються для відображення операцій з обліку власного капіталу (журнал-ордер №7 с.г., відомості 7.1 - 7.5 с.г.);
- акти та довідки попередніх ревізій, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю;
- Звіт про власний капітал.

***2. Нормативне забезпечення
аудиту установчих
документів, облікової
політики та власного
капіталу***

Перелік нормативних актів якими керується аудитор при перевірці власного капіталу

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 № 3125-XII
2. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI
3. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII
4. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV
5. Лист ДФС України від 21.01.2015 № 1665/7/99-99-17-02-01-17 "Про внесення змін в адміністрування податку на доходи фізичних осіб та військового збору"
6. Податковий кодекс України №2755 -6 від 02.12.2010 р.
7. ПЛАН рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.
8. [Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій](#)
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 33 (МСБО 33). Прибуток на акцію : Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Міжнародний документ, Стандарт від 01.01.2012
10. [НП\(С\)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»](#)
11. [НП\(С\)БО 2 «Консолідована фінансова звітність»](#)
12. [П\(С\)БО 24 «Прибуток на акцію»](#)

Перелік нормативних актів якими керується аудитор при аудиті облікової політики

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні»
2. «Про облікову політику» : лист Міністерства фінансів України від 21 грудня 2005 року № 31-34000-10-5/27793
3. Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 635 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України«

Аудит установчих документів доцільно проводити за такими трьома напрямками:

1. Перевірку документів насамперед слід здійснювати за формальними ознаками: чи прошито статут і договір, чия печатка стоїть (і чи взагалі є) на останній сторінці, чи нема в них виправлень від руки. Попри всю елементарність цих вимог, вони надзвичайно важливі і вимагають знань законів України та інших правових актів.

2. Наступним етапом перевірки правових основ функціонування підприємства є вивчення змісту статуту. Насамперед вивчають:

а) вид підприємницької діяльності: приватне, спільне, мале підприємство, товариство з обмеженою відповідальністю, акціонерне товариство тощо. Адже для функціонування господарських товариств необхідне дотримання певних умов. Зокрема, перед їх реєстрацією кожен із засновників зобов'язаний внести мінімум 30% суми статутного фонду. Решта коштів сплачується протягом року. Якщо ж цю умову не виконано, то діяльність товариств взагалі не є правочинною;

б) аналізують задекларовані у статуті види діяльності. Приміром, з'ясовують, чи нема серед них таких, здійснення яких заборонене чинним законодавством або ж вимагає ліцензування чи торгового патенту. Тут аудиторів важливо користуватися Законами України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності»;

в) окремо уточнюють (як із засновницьких документів, так і з опитування засновників): чи протягом періоду функціонування підприємства були факти виходу зі складу засновників або ж введення в їх число нових людей. Якщо так, то як оформлено ці зміни. Треба мати на увазі, що всі зміни, які сталися в установчих документах, повинні бути обов'язково подані до органу державної реєстрації, оскільки вони вносяться до реєстру.

3. І на завершення аудиторів корисно ще раз переглянути статут та засновницьку угоду на предмет відповідності їх змісту вимогам чинного законодавства. Зокрема, з'ясувати, чи у них вказано власник(и) та найменування підприємства, його місцезнаходження, мета діяльності, порядок формування та повноваження органів управління, компетенція та право трудового колективу тощо.

Основні елементи методики аудиту правових основ функціонування підприємства

№ з/п	Етап перевірки	Джерело інформації	Процедури аудиту
1.	Перевірка фактів реєстрації підприємства та установчих документів за формальними ознаками	Статут; засновницький договір; свідоцтво про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності; довідка про включення до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій; свідоцтво про реєстрацію платника ПДВ; ліцензії; патенти; протоколи зборів засновників	Перевірка фактів державної реєстрації підприємства, наявності: свідоцтва про державну реєстрацію (оригінал), статуту (оригінал), засновницького договору (оригінал), довідки про внесення до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій (оригінал), свідоцтва про реєстрацію платником ПДВ (оригінал), банківських рахунків, форми власності, органів управління
2. 1.	Перевірка змісту установчих документів Перевірка видів і обсягів діяльності	Форма-баланс; форма № 2 - звіт про фінансові результати; форма № 3 - звіт про рух грошових коштів; форма № 4 - звіт про власний капітал; журнали-ордери 1,2,3,4,6,11,12	З'ясування відповідності фактичної діяльності підприємства видам діяльності, що зареєстровані у статуті, засновницькому договорі, на яку видані відповідні патенти і ліцензії. У випадку невідповідності - запропонувати засновникам внести відповідні зміни до статуту і засновницького договору, придбати ліцензії, патенти, інші дозволи
2.2	Аудит головних подій і учасників створення підприємства	Регістри синтетичного і аналітичного обліку №8, 13; первинні документи з обліку статутного фонду і учасників (засновників), розрахунків учасниками	На підставі статутних та інших документів з'ясування ключових подій створення підприємства (придбання, рішення засновників тощо), порядку формування статутного фонду підприємства; обґрунтованості його змін; виконання засновниками своїх обов'язків; центрів контролю за діяльністю підприємства; доцільності такої системи
3.	Перевірка установчих документів на відповідність чинному законодавству	Статут, засновницький договір, законодавчі акти	З'ясування наявності на установчих документах всіх необхідних реквізитів юридичної адреси, а також мети, органів управління, прав трудового колективу, тощо

Аудит облікової політики підприємства проводиться за такими напрямками:

1. Перевірка дотримання порядку оформлення наказу про облікову політику: чи наявні на підприємстві необхідні внутрішні документи, положення, інструкції, які затверджуються одночасно з обліковою політикою.
2. З'ясування, наскільки ефективний облік на підприємстві, що перевіряється, як вирішені питання на складних ділянках облікової роботи. Встановлення, наскільки звільнений обліковий персонал від виконання невластивих йому облікових функцій, які раціональні прийоми застосовуються для запобігання дублюванню даних.
3. Перевірка, чи є облік дієвим, оперативним, чи використовуються облікові дані для безпосередньої та швидкої допомоги керівництву, адміністративно-управлінському та інженерно-технічному персоналу у вирішенні завдань, поставлених перед ним. Чи своєчасно надаються необхідні довідки, пояснення, матеріали для аналізу, обґрунтовані рекомендації, розрахунки тощо.
4. Встановлення, як організована облікова робота на підприємстві: чи встановлений твердий графік, що передбачає терміни виконання всього комплексу облікових робіт не тільки працівниками бухгалтерії, але й обліково-зобов'язаними особами; чи правильно розподілені обов'язки між всіма обліковими працівниками відповідно до посад та кваліфікації, чи розроблені для них посадові інструкції, що визначають їх обов'язки та відповідальність за доручену ділянку роботи; чи проводиться систематичний інструктаж щодо порядку заповнення, проходження документації і ведення обліку; чи перевіряється в процесі інструктажу виконання окремих робіт з одночасним виправленням виявлених недоліків та помилок. Такий інструктаж також доцільно проводити при проведенні ревізії.
5. З'ясування, які форми документації застосовуються на підприємстві, як використовуються типові форми первинного обліку, чи не виготовляє підприємство спеціальних форм при можливості і доцільності застосування типових. Які є недоліки в застосуванні на підприємстві спеціальних форм, чи дотримуються правил користування бланками суворої звітності, чи не випускаються зайві примірники документів.
6. Перевірка, чи забезпечена на підприємстві єдність та порівнянність облікових і планових показників, а також чи дотримуються одноманітності в методах їх розрахунку, необхідної для контролю виконання плану та встановлення їх динаміки.